

УДК 661.187:338.33

**М. О. ПОПОВ, Н. М. ДЬЯКОВА, Н. Д. СЕВАСТЬЯНОВА****ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА МИЛА В УМОВАХ  
КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА ПІДПРИЄМСТВ ОЛІЙНО-ЖИРОВОЇ ГАЛУЗІ**

Розглянуто місце миловареного сектору в олійно-жировій галузі зокрема та промисловості України в цілому. Проаналізовано динаміку виробництва мила за його видами. Визначено структуру виробництва миловареної продукції на конкурентному ринку України. Ідентифіковано основні проблеми, що стримують розвиток виробництва мила у сучасних умовах господарювання вітчизняних спеціалізованих підприємств. Запропоновано потенційні заходи щодо перспектив розвитку операторів цільового ринку як на вітчизняному, так і світовому.

**Ключові слова:** виробництво мила, конкурентне середовище, проблеми розвитку підприємств, олійно-жирова галузь.

Рассмотрено место миловаренного сектора в масложировой отрасли в частности и промышленности Украины в целом. Проанализирована динамика производства мыла по его видам. Определена структура производства миловаренной продукции на конкурентном рынке Украины. Идентифицированы основные проблемы, сдерживающие развитие производства мыла в современных условиях хозяйствования отечественных специализированных предприятий. Предложено потенциальные мероприятия относительно перспектив развития операторов целевого рынка как на отечественном, так и мировом.

**Ключевые слова:** производство мыла, конкурентная среда, проблемы развития предприятий, масложировая отрасль.

The place of the soap sector in the oil and fat industry in particular and the industry of Ukraine as a whole is considered. The dynamics of production of soap by its types is analyzed. The structure of production of soap products in the competitive market of Ukraine is determined. Attention is focused on the formation of domestic operators of the market for soap products. The analysis of volumes of soap production in the context of specialized enterprises of Ukraine in 2011 and 2014 is given. Identified the main problems that hinder the development of soap production in modern conditions of management of domestic specialized enterprises. Potential measures are proposed for the development of operators of the target market, both domestic and global, from a technical and economic point of view.

**Keywords:** production of soap, competitive environment, problems of enterprise development, fat and oil industry.

**Вступ.** Олійно-жирова галузь – складна багатогранна система господарювання в промисловості України. В її структуру входять такі основні сфери економічної діяльності, як переробка насіння олійних культур, виробництво нерафінованих та рафінованих олій, майонезу, фосфатидного концентрату, кулінарних жирів, саломасу, а також маргаринової та миловареної продукції.

У сучасних умовах найбільш рентабельною продукцією вітчизняного олійно-жирового виробництва є соняшникова нерафінована олія. За оперативними даними асоціації «Укроліяпром», Україна на протязі п'яти маркетингових років займає перше місце серед країн світу з обсягів виробництва цієї продукції. Тоді як обсяги інших видів олійно-жирової продукції, насамперед маргаринової та миловареної, істотно зменшилися. Така ситуація частково пояснюється політичною та економічною нестабільністю нашої країни. Проте, слід зауважити, що діяльність миловареного виробництва є стратегічно важливим сектором промисловості у вітчизняній економіці, з точки зору як поповнення бюджету, так і забезпечення продовольчої безпеки.

**Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями.** Низка питань теоретичного та практичного характеру як з економічної точки зору, так і з технічної відносно миловареного сектору, знайшли свій розвиток у працях таких вітчизняних вчених, як: Барна М. Ю. [1], Захаренко В. О. [2], Калашник О. В. [3], Каретнікова В. С., Кухта В. Г. [4], Сорокіна С. В., Тимченко В. К. [5] та інші.

Тим часом у переважній більшості наукових праць розглядаються насамперед такі питання: в техніко-технологічному аспекті – удосконалення фізико-хімічних процесів та методів контролю на всьому виробничому ланцюзі від приймання сировини до отримання готової продукції [5]; в товарознавчому аспекті – ідентифікація даного виду продукції різних виробників за показниками органолептики, безпеки, відповідність критеріям маркування [3]; в економічному аспекті – аналіз та структура вітчизняного ринку миловареної продукції, а також фактори, що впливають на його формування [4].

Втім, питання стратегічного розвитку суб'єктів господарювання даного профілю у контексті забезпечення конкурентоспроможності наразі залишаються фактично відкритими, що зумовлює актуальність даної проблематики.

**Викладення основного матеріалу дослідження.** Милом називають калієві або натрієві солі жирних кислот, водні розчини яких мають миючі властивості [6]. Основу товарної продукції миловаріння складають господарське і туалетне мило. Воно виробляється як у вигляді твердих брусків, так і рідкій, мазеподібній, порошкоподібній товарній формі, що має своє широке застосування в побутових та технічних цілях.

У структурі виробництва миловареної продукції України в 2014 році питома вага туалетного мила складає 63,7 %, господарського – 21,8 %, іншого – 14,5 % від зального обсягу [7].

Протягом 2004–2014 років показники виробництва миловареної продукції в динаміці не мають помітних зрушень, що свідчить про низький

рівень розвитку даного профілю економічної діяльності олійно-жирової галузі (рис. 1).

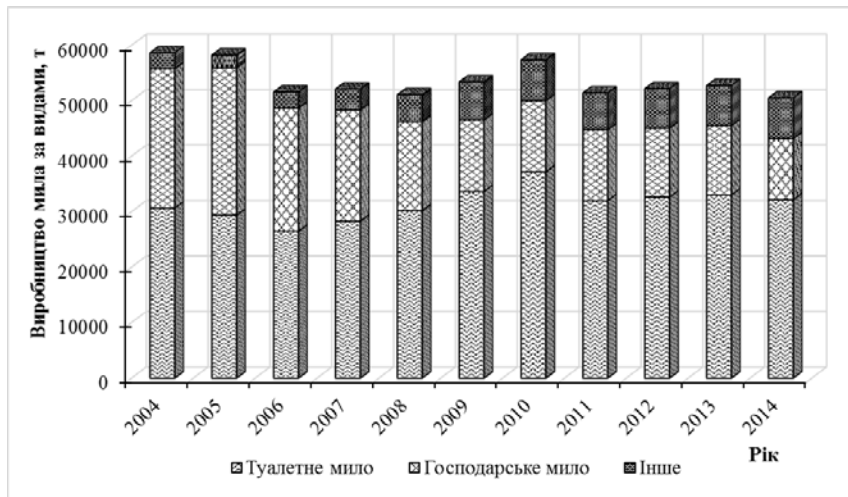


Рис. 1 – Динаміка виробництва мила в Україні за видами протягом 2004–2014 рр., тонн

Аналіз наведених даних на рис. 1 дає підстави констатувати, що в 2014 році порівняно з 2004 роком, загальний обсяг виробництва мила скоротився на 14 % і складає 50498 тонн. При цьому за досліджуваній період часу обсяг виробництва туалетного мила збільшився на 1480 тонн, або на 4,8 %, обсяг господарського мила значно скоротився і станом на 2014 рік складає 11027 тонн, тоді як в 2004 році було вироблено 25087 тонн. Також спостерігається тенденція до підвищення обсягів виробництва інших видів мила, якщо в 2004 році показник складав 2877

тонн, то в 2014 році – 7326 тонн, тобто приріст становить 154,6 %. Основними видами цієї товарної групи є рідке та мазеподібне мило. Зростаючий попит на ринку даного виду миловареної продукції пояснюється, насамперед, зростаючою купівельною спроможністю населення.

Наразі конкурентний ринок української миловареної продукції формують близько 20 підприємств великої та малої потужності (див. табл. 1).

Таблиця 1 – Обсяг виробництва мила у розрізі спеціалізованих підприємств України в 2011 та 2014 роках

Найменування підприємства	Обсяг виробництва			
	2011 рік		2014 рік	
	тонн	% до загального обсягу	тонн	% до загального обсягу
<i>Туалетне мило</i>				
ТОВ «Проктер Енд Гембл Менюфактурінг Україна»	13583,0	41,4	13284,8	43,4
ТОВ «Слобожанський миловар»	9266,0	28,2	9698,5	31,7
ТОВ «Українські промислові ресурси»	5066,0	15,4	3125,9	10,2
ТОВ «Бета-В»	1656,0	5,0	1526,7	5,0
ДП «ЮСІ-М»	921,0	2,8	918,0	3,0
ТОВ СП «Вельта-Косметік»	424,0	1,3	411,5	1,3
Інші	1890,6	5,8	1652,6	5,4
Всього	32806,6	100,0	30618	100,0
<i>Інші види мила</i>				
ПАТ «Запорізький ОЖК»	6866,0	48,5	6502,3	49,9
ТОВ «Українські промислові ресурси»	1775,0	12,5	1211,7	9,3
ТОВ «Слобожанський миловар»	1359,0	9,6	1386,3	10,6
ПАТ «Миловарений комбінат»	1149,0	8,1	1103,8	8,5
Інші	3007,0	21,2	2822,9	21,7
Всього	14156	100,0	13027	100,0

За даними табл. 1 видно, що найбільшу частку у загальному обсязі виробництва туалетного мила як в 2011, так і 2014 роках займає ТОВ «Проктер Енд Гембл Менюфактурінг Україна» – 41,4 % та 43,4 % відповідно. Друге місце посідає ТОВ «Слобожанський миловар», який за три роки значно наростив виробничу потужність, про що свідчить збільшення питомої ваги з 28,2 % у 2011 році до 31,7 % у 2014 році. Варто відзначити негативну динаміку за досліджуваний період одного з лідерів на вітчизняному ринку ТОВ «Українські промислові ресурси», пов'язану, передусім із воєнними діями на території Донецької області, де власне і розташоване підприємство. Так, якщо обсяг виробництва туалетного мила в 2011 році складав 5066,0 тонн (15,4 %), то в 2014 році даний показник знизився до 3125,9 тонн (10,2 %).

Серед виробництва інших видів мила, безперечно, лідером є ПАТ «Запорізький ОЖК», питома вага якого становить майже половину до загального обсягу. Інші підприємства-виробники цього сегменту продукції знаходяться практично на одному рівні.

Узагальнюючи результати вищепроведеного аналізу, можна констатувати наступне:

- обсяг виробництва миловареної продукції на протязі аналізованого періоду залишився фактично незмінним;
  - не відбулося суттєвих зрушень щодо нарощування виробничих потужностей і серед підприємств даного профілю й в цілому по галузі.
- Основними причинами такої ситуації миловареного сектору олійно-жирової галузі є:
- зниження купівельної спроможності населення;
  - низький рівень впровадження інноваційних технологій;
  - недостатня кваліфікація як адміністративно-управлінського персоналу, так й інженерно-технічного;
  - значне зростання цін на імпорту сировину;
  - нестабільний попит на готову продукцію;
  - недосконала цінова та митно-тарифна політика;
  - недостатнє фінансування з боку держави різних проектів та наукових розробок;
  - політична та економічна нестабільність в Україні;
  - високі процентні ставки на кредити від фінансових установ;
  - використання застарілого технологічного обладнання та інші.

На основі аналізу й узагальнення літературних джерел, вивчення досвіду передових аналогічних за специфікою підприємств, а також власних спостережень, виокремлено такі потенційні напрями розвитку продуцентів миловареної продукції:

- застосування високотехнологічного обладнання;
- розробка нової рецептури на основі

вітчизняної сировини;

- формування кластерів із залученням споріднених за виробничим профілем діяльності підприємств;
- удосконалення системи державної підтримки підприємницької діяльності у сфері виробництва миловареної продукції;
- впровадження ресурсо- й енергозберігаючих технологій;
- раціональне та ефективне використання відходів;
- розширення дистрибуторської мережі на вітчизняному та міжнародному ринках;
- впровадження системи управління якістю та системи управління безпечністю продукції;
- застосування стратегії диверсифікації виробництва тощо.

**Висновки.** Таким чином, на підставі проведеного дослідження можна дійти висновку, що розвиток миловареного комплексу у сьогодишніх умовах набуває достатньо низького рівня, про що свідчить відносно послаблення позицій як на внутрішньому, так і зовнішньому цільових ринках.

У роботі запропоновано основні заходи, які спрямовані на забезпечення конкурентоспроможності продукції та розвитку спеціалізованих підприємств у цілому.

Перспективи подальших досліджень у рамках проблематики миловареного сектору полягають у розробці методичних підходів щодо оцінювання ефективності впровадження інноваційних заходів.

#### Список літератури

1. Барна М. Ю. Стан та тенденції розвитку ринку синтетичних мийних засобів / М. Ю. Барна, О. Я. Демкевич // Науковий вісник НЛТУ України: Збірник науково-технічних праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.5. – С. 183–187.
2. Захаренко В. О. Оцінка комплексного показника якості туалетного мила із витяжками рослинної сировини / В. О. Захаренко, С. В. Сорокіна, В. О. Акмен // Восточно-Европейский журнал передовых технологий. – 2013. – № 6(10). – С. 28–32. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vejrpte\\_2013\\_6\(10\)\\_8](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vejrpte_2013_6(10)_8).
3. Калашиник О. В. Товарознавче експертне дослідження твердого туалетного мила / О. В. Калашиник, К. П. Стебліна // Товарознавство та інновації. – 2012. – Вип. 4. – С. 240–248. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tti\\_2012\\_4\\_40](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tti_2012_4_40).
4. Каретникова В. С., Кухта В. Г. Экономика и предпринимательство масложирового комплекса Украины. Учебное пособие. – Харьков : НТУ «ХПИ», 2003. – 340 с.
5. Тимченко В. К. Можливість застосування методу ДТА у технічному контролі виробництва мила / В. К. Тимченко, Н. С. Ситнік, Н. В. Литвиненко // Вісник Нац. техн. ун-ту «ХПИ»: зб. наук. пр. темат. вип. : Хімія, хімічна технологія та екологія. – Харків : НТУ «ХПИ». – 2011. – № 65. – С. 19–24.
6. Пешук Л. В., Бавіка Л. І., Демідов І. М. Технологія парфумерно-косметичних продуктів. – Київ : Центр учбової літератури, 2007. – 376 с.
7. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

## References (transliterated)

1. Barna M. Yu. *Stan ta tendentsiyi rozvytku rynku syntetychnykh myunnykh zasobiv* / M. Yu. Barna, O. Ya. Demkevych // Naukovyy visnyk NLTU Ukrainy: Zbirnyk naukovotekhnichnykh prats'. – L'viv : RVV NLTU Ukrainy. – 2012. – Vyp. 22.5. – P. 183–187.
2. Zakharenko V. O. *Otsinka kompleksnoho pokaznyka yakosti tualetnoho myla iz vytyazhkamy roslynnoyi syrovyny* / V. O. Zakharenko, S. V. Sorokina, V. O. Akmen // Vostochno-Evropeyskyi zhurnal передовkh tekhnolohyy. – 2013. – No. 6(10). – P. 28–32. – Rezhym dostupu: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vejpte\\_2013\\_6\(10\)\\_8](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vejpte_2013_6(10)_8).
3. Kalashnyk O. V. *Tovaroznaveche ekspertne doslidzhennya iverdoho tualetnoho myla* / O. V. Kalashnyk, K. P. Styeblyna // Tovaroznavstvo ta innovatsiyi. – 2012. – Vyp. 4. – P. 240–248. – Rezhym dostupu: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tti\\_2012\\_4\\_40](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tti_2012_4_40).
4. Karetnikova V. S., Kuhta V. G. *Jekonomika i predprinimatel'stvo maslozhирового kompleksa Ukrainy*. Uchebnoe posobie. – Har'kov : NTU «HPI», 2003. – 340 p.
5. Tymchenko V. K. *Mozhlyvist' zastosuvannya metodu DTA u tekhnokhimkontroli vyrobnyctva myla* / V. K. Tymchenko, N. S. Sytnik, N. V. Lytvynenko // Visnyk Nats. tekhn. un-tu «KhPI» : zb. nauk. pr. temat. vyp. : Khimiya, khimichna tekhnolohiya ta ekolohiya. – Kharkiv : NTU «KhPI». – 2011. – No. 65. – P. 19–24.
6. Peshuk L. V., Bavika L. I., Demidov I. M. *Tekhnolohiya parfumerno-kosmetychnykh produktiv*. – Kyiv : Tsentr uchbovoyi literatury, 2007. – 376 p.
7. *Ofitsiynyy sayt Derzhavnoho komitetu statyky Ukrainy* [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Надійшла (received) 05.10.2017

## Бібліографічні описи / Библиографические описания / Bibliographic descriptions

**Проблеми та перспективи розвитку виробництва мила в умовах конкурентного середовища підприємств олійно-жирової галузі / М. О. Попов, Н. М. Дьякова, Н. Д. Севастьянова** // Вісник НТУ «Харківський політехнічний інститут» (економічні науки). – Х.: НТУ „ХПІ”. - 2017. - № 46(1267).- С. 24-27 . Бібліогр. 7 назв. – ISSN 2519-4461.

**Проблемы и перспективы развития производства мыла в условиях конкурентной среды предприятий масложировой отрасли / Н. А. Попов, Н. Н. Дьякова, Н. Д. Севастьянова** // Вестник НТУ «Харьковский политехнический институт» (экономические науки). – Х.: НТУ „ХПІ”. - 2017. - № 46(1267).- С. 24-27 . Библиогр.: 7 названий. – ISSN 2519-4461.

**Problems and prospects of soap production development in the competitive environment of oil and fat industry enterprises / N. A. Popov, N. N. Dyakova, N. D. Sevastyanova** // Bulletin of NTU "Kharkiv Polytechnic Institute" (economic sciences). – Kharkiv.: NTU "KhPI". - 2017. - № 46(1267).- P. 24-27 . Bibliogr.: 7 names. – ISSN 2519-4461.

## Відомості про авторів / Сведения об авторах / About the Authors

**Попов Микола Олексійович** – кандидат економічних наук, старший викладач кафедри організації виробництва та управління персоналом Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»; тел.: (066) 689-02-73; e-mail: [porovnikolaj1987@gmail.com](mailto:porovnikolaj1987@gmail.com).

**Попов Николай Алексеевич** – кандидат економічних наук, старший преподаватель кафедри організації виробництва та управління персоналом Національного технічного університету «Харьковский политехнический институт»; тел.: (066) 689-02-73; e-mail: [porovnikolaj1987@gmail.com](mailto:porovnikolaj1987@gmail.com).

**Popov Nikolay Alekseevich** – PhD, senior lecturer in of department of organization of production and management by a personnel National technical university «Kharkiv polytechnic institute»; tel.: (066) 689-02-73; e-mail: [porovnikolaj1987@gmail.com](mailto:porovnikolaj1987@gmail.com).

**Дьякова Наталья Миколаївна** – старший викладач кафедри організації виробництва та управління персоналом Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»; тел.: (063)-251-36-27; e mail: [natalinikolja@ukr.net](mailto:natalinikolja@ukr.net).

**Дьякова Наталья Николаевна** – старший преподаватель кафедри організації виробництва та управління персоналом Національного технічного університету «Харьковский политехнический институт»; тел.: (063)-251-36-27; e-mail: [natalinikolja@ukr.net](mailto:natalinikolja@ukr.net).

**Dyakova Natalya Nikolaevna** – senior lecturer in of department of organization of production and management by a personnel National technical university «Kharkiv polytechnic institute»; tel.: (063)-251-36-27; e-mail: [natalinikolja@ukr.net](mailto:natalinikolja@ukr.net).

**Севастьянова Ніна Дмитрівна** – Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», студент; тел.: (050)-044-88-50; e-mail: [ninok111@ukr.net](mailto:ninok111@ukr.net).

**Севастьянова Нина Дмитриевна** – Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт», студент; тел.: (050)-044-88-50; e-mail: [ninok111@ukr.net](mailto:ninok111@ukr.net).

**Sevastyanova Nina Dmitrievna** – National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute», student; tel.: (050)-044-88-50; e-mail: [ninok111@ukr.net](mailto:ninok111@ukr.net).